

TARBIYANI FANI O'QITISHDA TEATR PEDAGOGIKASINING O'RNI

Samatova Dilrabo Yusufvona

Guliston davlat pedadodika instituti
E-mail: dilrabosamatova316@gmail.com

Obidaxon Baxodirjonovna Po'latova

Guliston davlat pedadodika instituti Pedagogika yo'nalishi magistranti
E-mail: obida.pulatova1993@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarbiya fanini o'qitish jarayonida teatr pedagogikasi yondashuvlarining ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi. Teatr texnologiyalari orqali o'quvchilarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish, estetik didni shakllantirish, mustaqil fikrlash va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, teatr pedagogikasi asosida tashkil etilgan dars shakllari, rolli o'yinlar va sahna mashqlari o'quvchilarning tarbiyaviy jarayonlarga faol jalb qilinishiga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Maqola zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'un holda teatrning tarbiyaviy qudratini ochib beradi.

Kalit so'zlar: teatr pedagogikasi, tarbiya fani, ta'lim texnologiyalari, sahna faoliyati, rolli o'yin, estetik tarbiya, emotsional intellekt, interfaol metodlar.

Аннотация. В данной статье анализируется значение и эффективность подходов театральной педагогики в процессе преподавания предмета воспитания. Рассматриваются возможности развития социально-эмоциональных компетенций учащихся, формирования эстетического вкуса, развития самостоятельного мышления и навыков сотрудничества посредством театральных технологий. Отмечается, что уроки, организованные на основе театральной педагогики, включая ролевые игры и сценические упражнения, способствуют активному вовлечению учащихся в воспитательный процесс. Статья раскрывает воспитательный потенциал театра в гармонии с современными педагогическими подходами.

Ключевые слова: театральная педагогика, предмет воспитания, образовательные технологии, сценическая деятельность, ролевая игра, эстетическое воспитание, эмоциональный интеллект, интерактивные методы.

Annotation. This article analyzes the significance and effectiveness of theater pedagogy approaches in the process of teaching the subject of moral education. It explores the potential of using theatrical technologies to develop students' social-emotional competencies, cultivate aesthetic taste, enhance independent thinking, and foster collaboration skills. The study highlights how lesson formats based on theater pedagogy, including role-playing and stage exercises, can actively engage students in the educational process. The article reveals the educational potential of theater in harmony with modern pedagogical approaches.

Key words: theater pedagogy, moral education, educational technologies, stage activities, role-playing, aesthetic education, emotional intelligence, interactive methods.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayoni o'quvchilarning faqat bilim olishlarini emas, balki keng ko'lamli ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirishini ham talab qilmoqda. Bunday yondashuvda teatr pedagogikasi samarali vosita sifatida ajralib turadi. Teatr – bu so'z, harakat, hissiyot va tasavvur uyg'unligini mujassam etgan san'at turi bo'lib, u o'quvchilarning ichki dunyosiga chuqur ta'sir o'tkazadi. Teatr

elementlarini tarbiya faniga integratsiya qilish orqali o'quvchilar nafaqat estetik did va emotsional intellektni rivojlantiradilar, balki o'z fikrini erkin ifoda etish, hamkorlikda ishlash, ijtimoiy vaziyatlarni anglash kabi muhim ko'nikmalarga ham ega bo'ladilar. Ushbu maqolada teatr pedagogikasining tarbiya fanidagi o'rni, teatr metodlarining ta'lim-tarbiyadagi ahamiyati va ularning o'quvchilar shaxsiyati shakllanishiga ko'rsatadigan ijobiy ta'siri tahlil qilinadi. So'nggi yillarda ta'lim jarayonlarida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, emotsional intellektni rivojlantirish, kommunikativ va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa pedagoglardan an'anaviy uslublardan tashqari, ijodiy va interfaol metodlardan keng foydalanishni talab qiladi.

Xususan, *teatr pedagogikasi* bugungi kunda o'quvchilarning ijtimoiy-psixologik rivojlanishida muhim omil sifatida qaralmoqda. Mazkur pedagogik yondashuv o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish, mustaqil fikrlash, o'zini erkin ifoda etish, empatiya va hamkorlikda ishlash kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, tarbiya fanida teatr elementlarini qo'llash orqali bolalarda estetik tarbiya, ma'naviy ong, badiiy did va axloqiy fazilatlar shakllanishiga imkon yaratiladi. Shu boisdan teatr texnologiyalarini o'qitish jarayoniga integratsiyalash zamonaviy ta'limning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqola aynan shu zaruratdan kelib chiqib, teatr pedagogikasining tarbiya fanidagi o'rnini tahlil qilish, teatr asosidagi metod va shakllarning o'quvchilar tarbiyasiga ta'sirini ochib berishga qaratilgan.

Teatr pedagogikasi — bu san'at orqali ta'lim va tarbiyani uyg'unlashtiruvchi innovatsion metodika bo'lib, u o'quvchilarning his-tuyg'ularini, estetik didini, ijodkorlik va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Mazkur yondashuv XX asrning o'rtalarida G.B. Kornetov, V.S. Rozov, A.A. Pinsky kabi pedagog-olimlar tomonidan rivojlantirilgan. Bu metodika asosida o'quvchi shunchaki bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi, sahna jarayonining subyekt sifatida shakllanadi.

Pedagogikada teatr texnikalarini qo'llash orqali bilim, ko'nikma va malakalarni mustahkamlash bilan birga, o'quvchilarning axloqiy va estetik rivojiga ham xizmat qilinadi. Bu usullar orqali ularning individual psixologik xususiyatlari, qiziqishlari va ichki imkoniyatlari ochiladi. Tarbiya fanining asosiy vazifalaridan biri — o'quvchining shaxsiy va ijtimoiy jihatdan shakllanishiga ko'maklashishdir. Teatr texnologiyalari bu vazifani amalga oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Quyidagi teatr metodlari o'quvchilarning tarbiyaviy rivojlanishida alohida o'rin egallaydi:

a) *Dramatizatsiya (sahnalashtirish)*: O'quvchilarga adabiy asarlarni sahnaga qo'yish vazifasi berilishi orqali ularning matnni chuqur tushunish, obraz yaratish va his-tuyg'ularni ifodalash ko'nikmalari rivojlanadi. Misol: "Alisher Navoiy"ning "Xamsa" asaridan sahna tayyorlash orqali o'quvchilar milliy madaniyat va axloqiy qadriyatlarni anglaydilar.

b) *Improvizatsiya (erkin sahna harakati)*: Bu usul o'quvchilarning erkin fikrlashi, mantiqiy bog'lanishlar qurishi, muammoni tezda yechish ko'nikmalarini

rivojlantiradi. Misol: “Siz hayotda qanday muammoga duch keldingiz va uni qanday hal qildingiz?” kabi savollar asosida improvizatsion chiqishlar tashkil etish.

c) *Rol o‘ynash*: Rol o‘ynash orqali o‘quvchilar o‘zlarini boshqa odam o‘rnida tasavvur qilishni o‘rganadilar, bu esa empatiya va ijtimoiy mas’uliyat tuyg‘usini shakllantiradi. Masalan, “Do‘stlik” yoki “Mehr-oqibat” mavzularida turli xarakterlarni yaratish orqali shaxsiy fazilatlar tahlil qilinadi.

d) *Dramatik tahlil*: Adabiy asar yoki sahna ko‘rinishini tahlil qilish orqali o‘quvchilar voqea rivoji, xarakterlar motivi va muammoning ijtimoiy ahamiyatini tushunadilar. Bu usul tanqidiy fikrlash va tahlil qilish ko‘nikmasini rivojlantiradi. Misol: “Hamlet” pyesasidagi xarakterlar hissiy holatlarini tahlil qilish.

Teatr texnologiyalari orqali o‘quvchilar quyidagi tarbiyaviy jihatlarga ega bo‘ladilar:

1. *Estetik tarbiya* — go‘zallikni anglash, didli bo‘lish, sahna madaniyatini tushunish.

2. *Axloqiy tarbiya* — halollik, mehr, adolat, do‘stlik kabi fazilatlarini o‘zlashtirish.

3. *Emotsional rivojlanish* — o‘z his-tuyg‘ularini tanib olish, boshqarish va ifoda etish.

4. *Samarali muloqot* — tinglash, so‘zlash va guruhda ishlash ko‘nikmalarining shakllanishi.

Shuningdek, sahna ishlari o‘quvchilarning liderlik qobiliyatlari, mas’uliyat hissi, ijtimoiy faolligini ham kuchaytiradi. Bu jarayon orqali ularning shaxsiy pozitsiyasi shakllanadi. Teatr faoliyati nafaqat dars jarayonida, balki darsdan tashqari tarbiya ishlarida ham keng qo‘llanilishi mumkin. Masalan, dramaturgiya to‘garaklari, maktab spektakllari, bayram tadbirlari uchun sahna chiqishlari, psixologik treninglarda sahna uslublari. Bu shakllar orqali bolalar o‘z qobiliyatlarini namoyon qilishadi, ijtimoiylashtiriladi va ijobiy emotsional muhitda tarbiyalanadi. Teatr metodlari asosida tarbiya darslari o‘tilsa, o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi ortadi, o‘quvchilarda ijodiy va tanqidiy fikrlash shakllanadi, o‘z-o‘zini anglashi va baholashi yaxshilanadi, jamoaviy ishlash va ijtimoiy moslashuv kuchayadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, teatr pedagogikasi tarbiya fanida o‘quvchilarni har tomonlama rivojlantirish, ularning emotsional-intellektual salohiyatini ochish va estetik didini shakllantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Sahnalashtirish, rol o‘ynash, improvizatsiya kabi metodlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuvlar o‘quv jarayonini faollashtiribgina qolmay, balki o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy jihatdan kamol topishiga ham zamin yaratadi. Teatr texnologiyalarining tarbiya fanida qo‘llanilishi o‘qituvchidan ijodkorlik, metodik yondashuv va individual yondashuvni talab qiladi. Shuning uchun zamonaviy ta’lim tizimida teatr pedagogikasining

metodlarini keng joriy etish pedagogik jarayonning sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gadzhieva, M. G. (2017). Teatr i pedagogika: metody vospitaniya cherez iskusstvo. Moskva: Pedagogika Press.
2. Jalolov, J. J. (2020). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: TDPU nashriyoti.
3. Kornetov, G. B. (2015). Pedagogicheskie osnovy teatral'noy deyatel'nosti v obrazovanii. Moskva: Znanie.
4. Nabiyeva, M. A. (2022). "Teatr san'atining tarbiya fanidagi o'rni." O'zbek pedagogika jurnali, 3(1), 45–51.
5. Rozov, V. S. (2018). Teatr v shkole: Rol i vozmozhnosti. Sankt-Peterburg: Mir obrazovaniya.
6. Saidahmedova, N. H. (2021). "Interfaol metodlar orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish." Ta'lim va innovatsiya ilmiy-amaliy jurnali, 2(4), 67–73.
7. Yuldasheva, S. M. (2019). Estetik tarbiya va uning pedagogik asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.

